

*І. І. Олійник,
аспірант кафедри регіональної політики,
Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4263-1324>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.5.138

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ НА РИНКУ ЖИТЛА

*I. Oliinyk,
Postgraduate student of the Department of Regional Policy, Educational and Scientific Institute
of Public Administration and civil service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv*

FORMATION OF A COMPETENCE-ORIENTED APPROACH TO THE PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS FOR THE HOUSING MARKET

У статті проаналізовано європейський та національний досвід підготовки фахівців на міжнародно визнаній основі. Встановлено, що поштовхом до цього у європейських країнах стало прийняття Європейської рамки кваліфікацій для навчання упродовж життя, де кваліфікація пов'язується не з процесом навчання, а з його результатом — сукупністю компетентностей (результатів навчання) за заданими стандартами. У країнах Європи розроблені та затверджені національні рамки кваліфікацій відповідно до Європейської рамки кваліфікацій. У статті розглянуто сутність компетентнісного підходу у підготовці професійних кадрів відповідно до потреб сучасного суспільства. Проаналізовано Європейські нормативно-правові акти щодо професійних кваліфікацій. Досліджено процес впровадження вимог Національної рамки кваліфікацій в Україні та досліджено національну законодавчу базу щодо формування та становлення Національної системи кваліфікацій. Доведено, що першочерговими кроками щодо формування компетентнісно-орієнтованої підготовки посередників /комерційних учасників інфраструктури ринку житла є розробка відповідних професійних стандартів для рієлтора/брокера, суб'єкта оціночної діяльності, страхового агента та інших професійних учасників ринку житла ґрунтуючись на компетентнісному підході.

The article analyzes the European and national experience of training specialists at a new scientific-technical, methodological and informational level, on an internationally recognized basis. It was established that the impetus for this was the adoption of the European Qualifications Framework for Lifelong Learning, where the qualification is not associated with the learning process, but with its result — a set of competencies (learning outcomes) according to the given standards. In European countries, national qualifications frameworks have been developed and approved in accordance with the European Qualifications Framework. The article examines the essence of the competence approach in the training of professional personnel in accordance with the needs of modern society. The European normative legal acts on professional qualifications are analyzed. It was determined that the market of professional training and qualification confirmation by intermediaries in the housing

market in Ukraine remains underdeveloped. During the years of independence, the system of educational and professional training of a realtor/broker has not been formed, there is no such important element as professional requirements for the qualification of insurance intermediaries, there are no professional and educational standards for their training contrary to the needs of the insurance market. The process of implementing the requirements of the National Qualifications Framework in Ukraine was studied, and the national legislative framework for the formation and formation of the National Qualifications System was studied. It has been proven that the primary steps in the formation of competence-oriented training of intermediaries / commercial participants of the infrastructure of the housing market are the development of appropriate professional standards for a realtor/broker, subject of evaluation activity, insurance agent and other professional participants of the housing market based on a competence approach.

Ключові слова: Європейська рамка кваліфікацій, національна рамка кваліфікацій, кваліфікація, професійна кваліфікація, компетентність, компетентнісний підхід, професійні учасники ринку житла, Національна система кваліфікацій, професійний стандарт.

Key words: European qualifications framework, national qualifications framework, qualification, professional qualification, competence, competence approach, professional participants of the housing market, National system of qualifications, professional standard.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

На сьогодні підготовка фахівців на основі компетентісно-орієнтованого підходу набуває все більшої актуальності. В умовах глобалізації та європейської інтеграції, розвитку науково-технічного прогресу актуальним є, підготовка фахівців на новому науково-технічному, методичному та інформаційному рівні, на міжнародно визнаній основі. У країнах ЄС ці процеси зумовлені сучасним запитом соціуму, науки та освітньої практики на підготовку високо кваліфікованих, конкурентоздатних, мобільних фахівців. У Європейських країнах це досягається завдяки національним рамкам кваліфікацій, які розроблені та затверджені відповідно до Європейської рамки кваліфікацій. Проаналізовано Європейські нормативно-правові акти щодо професійних кваліфікацій.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

З початком реформ у сфері освіти відповідно до європейських тенденцій, у значної кількості науковців зріс науковий інтерес до питань компетентнісного підходу у професійній освіті. Зокрема у роботі [1] авторами узагальнено окремі аспекти компетентнісного підходу у професійній освіті, обґрунтовується визначення поняття "стандартизація професійної освіти"; визначено зміст, етапи та результати стандартизації професійної освіти. Виокремлено чотири взаємопов'язаних, послідовних етапи досягнення належних рівнів якості підготовки. Ковтунець В., Поліщук, Н. у своїй роботі доводять, що відповідно до законодавства України та

законодавства Європейського Союзу та погляду сучасних дослідників цілі навчання, результати навчального процесу мають бути сформульованими у термінах результатів навчання, а не в термінах компетентностей. Компетентність у цьому сенсі означає здатність людини застосовувати результати навчання для досягнення певних цілей [2]. У багатьох роботах аналізуються особливості стандартизації професійної освіти і навчання у вимірі глобалізаційних та євроінтеграційних процесів сучасності. Розкриваються специфічні національні риси цієї сфери в широкому соціально-економічному контексті Європейського Союзу, що особливо актуально в умовах модернізації професійної освіти в Україні [3]. Проте потребує теоретико-методологічного розвитку дослідження питання щодо формування компетентісно-орієнтованого підходу до підготовки фахівців на ринку житла.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є на основі аналізу європейського та вітчизняного досвіду запровадження новітніх підходів та вимог до рівня компетентності професійної підготовки працівників виявити напрями формування компетентісно-орієнтованого підходу до професійної підготовки фахівців на ринку житла.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

На сьогодні в умовах глобалізації та європейської інтеграції, розвитку науково-технічного прогресу актуальним є запровадження новітніх підходів та вимог до рівня компетентності працівників, як основного чинника забезпечення конкурентоспроможності будь-якої організації. У країнах ЄС ці процеси зумовлені сучасним запитом суспільства на підготовку високо кваліфікованих, конкурентоздатних, мобільних фахівців.

Прийняття Європейської рамки кваліфікацій для навчання упродовж життя (The European Qualifications Frameworks for Lifelong Learning — EQF), де кваліфікація пов'язується не з процесом навчання, а з його результатом — сукупністю компетентностей (результатів навчання) за заданими стандартами, поняття "кваліфікації" і "стандарт" набувають все більшої взаємопов'язаності. Підготовка фахівців здійснюється на новому науково-технічному, методичному та інформаційному рівні, на міжнародно визнаній основі. У Європейських країнах це досягається завдяки національним рамкам кваліфікацій, які розроблені та затверджені відповідно до Європейської рамки кваліфікацій.

На сьогодні як в Україні так і в Європі загалом достатньо часто вживається термін "компетентність" (competence, competency). Цей термін вживається у трьох значеннях: 1) як синонім результатів навчання, зокрема умінь; 1) як альтернатива терміну "результати навчання"; 2) як одна із категорій результатів навчання [2].

Відповідно до Закону України "Про освіту" компетентність це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність[4].

Визначення поняття компетентності у Законі найкраще відповідає сучасним уявленням дослідників. Проте, у практичному застосуванні таке розуміння (безумовно, достатньо кваліфіковане з наукової точки зору) застосування не знайшло. Статтею 38 цитованого Закону знаходимо словосполучення "результат навчання (компетентність)", таким чином компетентність вживається у вужчому розумінні, а саме як синонім результатів навчання. Згідно з світовою практикою, що склалась до 2017 року, компетентності визнавалися як результати навчання. Однак це не відповідає переліку дескрипторів Європейської рамки кваліфікацій — ні сучасній версії, ні версії до 2017 року, у якій компетентності поруч із знаннями та вміннями розглядалися як один із дескрипторів.

Про компетентності в сучасному розумінні можна вести мову як про результати, які проявляються під час застосування особою отриманої кваліфікації у подальшій діяльності — освітній чи професійній.

Як зазначають автори згідно з прийнятими в Європі та світі нормативно-правовими нормами компетентність означає здатність особи застосувати здобуті результати навчання у своїй професійній діяльності, особистісному розвитку, подальшому навчанні тощо. Результати навчання — відомості, за якими присвоюються кваліфікації. До професійної діяльності особа допускається як правило після присвоєння відповідної кваліфікації. З цього випливають важливі висновки. Перш за все, результатами навчання не включають компетентності. Цілі та результати навчання мають бути спрямовані на певні компетентності, які мають виявитися в процесі подальшої діяльності особи. Таким чином, компетентнісно-орієнтоване навчання можна визначити як навчання, цілями якого є результати навчання, що дозволяють здобувачеві бути компетентним/компетентною у певному виді професійної діяльності чи подальшому навчанні [2].

О. Поментун дещо конкретизує визначення компетентнісного підходу, акцентуючи на структурі компетентності: На думку дослідниці, "компетентнісний підхід — це спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися в процесі навчання і містити знання, уміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості" [5]. В. Болотов називає компетентнісний підхід "узагальненою умовою здатності людини діяти за межами навчальних сюжетів і навчальних ситуацій" [6]. Звідси випливає, що компетентнісний підхід спрямований на забезпечення якості освіти відповідно до потреб сучасного суспільства, що корелюється як із потребами особистості інтегруватися в соціум, так і з потребами суспільства використати особистісний потенціал людини. Важливим у компетентнісному підході є те, що результати навчання мають бути спрямовані на певні компетентності, які мають виявитися в процесі подальшої діяльності особи.

Самі результати навчання це — знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів [4]. Оцінка результатів навчання є безпосередньо підтвердженням відповідної професійної кваліфікації.

Європейська політика щодо професійних кваліфікацій формально стартувала з підписання у Лісабоні (1997 рік) "Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні". Підписання цього документу дало можливість визначати основні поняття та процедури, які забезпечують вільний рух кваліфікованої робочої сили в Європі. Хоча ще з 1994 р., у європейських країнах створюють Національні інформаційні центри академічної мобільності (National Academic Recognition Information Centers, NARIC). Наразі вони працюють над запровадженням механізмів автоматичного визнання кваліфікацій у мережі ENIC-NARIC [7].

Одним з важливих напрямів європейської політики щодо професійних кваліфікацій було затвердження у 2005 році Конференцією міністрів у Бергені Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти. Рамка кваліфікацій визначає співвідношення між кваліфікаціями, що входять до рамки, через позиціонування їх в своїй структурі на певному рівні та відповідному описі. Згідно зі змінами, внесеними в 2018 році Паризькою Конференцією міністрів освіти країн-членів Болонського процесу, РК-ЄПВО містить 4 цикли (рівні) вищої освіти: короткий, перший (бакалаврський), другий (магістерський) та третій (доктора філософії)[8].

Принципи визнання професійних кваліфікацій, отриманих на території країн членів Європейського Союзу (включаючи ЄЕЗ і Швейцарії) для прийому на роботу в іншій державі члені ЄС регулюється директивою 2005/36/WE Європейського Парламенту та Ради Європи від 7 вересня 2005 року про визнання професійних

кваліфікацій Це визнання виконують відповідні органи приймаючої країни. Умовою визнання професійних кваліфікацій є володіння правом виконувати відповідну професійну роботу в країні їх отримання [9].

Особливу роль у європейському просторі кваліфікацій відіграє Європейська класифікація умінь, компетентностей, кваліфікацій та професій (European Skills, Competences, Qualifications and Occupations, ESCO) [10], яка виявляє та систематизує вміння/навички, компетентності, кваліфікації та професії, важливі для ринку праці та освіти в ЄС та яка розробляється починаючи з 2010 року.

Узагальнений аналіз міжнародних нормативних актів, механізмів політики щодо професійних кваліфікацій, а також літератури дозволив авторам [11] виокремити низку складових такої політики:

- законодавчу базу щодо визнання результатів навчання і присвоєння кваліфікацій;
- інституційну базу — система інституцій та інструментів, які дають змогу підтверджувати результати формального та неформального навчання упродовж життя, визнавати кваліфікації, здобуті в інших країнах, фіксувати результати такого підтвердження та визнання в базах даних; контролювати та координувати процеси розвитку системи професійних кваліфікацій;
- професійні та освітні стандарти, які в багатьох випадках розробляються за фінансової підтримки держави;
- рамки кваліфікацій, які слугують основою для розроблення стандартів і є певними дороговказами при підтвердженні професійних кваліфікацій.

Прийнятий у вересні 2017 року Закон України "Про освіту" важливий крок до реформування освіти, зокрема, до запровадження європейських підходів до визначення кваліфікації, як освітньої так і професійної [4].

Визнання професійної кваліфікації здійснюється відповідним кваліфікаційним центром, суб'єктом освітньої діяльності, іншим уповноваженим суб'єктом на підставі професійного стандарту. Таким чином відповідним документом засвідчується стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання), що дозволяють виконувати певний вид роботи або здійснювати професійну діяльність.

Кваліфікація (освітня чи професійна) передбачає: наявність відповідного стандарту компетентності; наявність органу, уповноваженого присвоювати кваліфікації; наявність правил щодо присвоєння кваліфікації (включаючи методи демонстрації компетентності та критерії оцінювання); зрозумілість академічних або професійних прав, які надає кваліфікація; визначеність вимог та правил щодо підтвердження кваліфікації [4].

З метою євроінтеграційного курсу та на основі Національної рамки кваліфікацій, яка розроблена з метою адаптації законодавства до європейських стандартів, норм, правил відбувається впровадження оновлених базових компонентів освіти, принципів Болонського процесу, а також нових державних стандартів загальної середньої, професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти.

Національна рамка кваліфікацій ґрунтується на європейських і національних стандартах та принципах забезпечення якості освіти, враховує вимоги ринку праці

до компетентностей працівників та запроваджується з метою гармонізації норм законодавства у сферах освіти і соціально-трудових відносин, сприяння національному та міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні, налагодження ефективної взаємодії сфери освіти і ринку праці [13].

У Законі "Про освіту" замість освітньо-кваліфікаційних рівнів та ступенів було запроваджено рівні Національної рамки кваліфікацій, яка призначена для впорядкування освітніх і професійних кваліфікацій. Кількість кваліфікаційних рівнів Національної рамки кваліфікацій відповідає кількості рівнів Європейської рамки кваліфікацій. Національна рамка кваліфікацій призначена для використання органами державної влади та органами місцевого самоврядування, установами та організаціями, закладами освіти, роботодавцями, іншими юридичними та фізичними особами з метою розроблення, ідентифікації, співвіднесення, визнання, планування і розвитку кваліфікацій.

З цією метою Законом України "Про освіту" передбачено формування Національної системи кваліфікацій, яка представляє собою сукупність інституцій і правових норм, що регулюють формування і розвиток освітніх та професійних кваліфікацій, їх відповідність потребам суспільства і ринку праці. Для функціонування Національної системи кваліфікацій законом було передбачено створення Національного агентства кваліфікацій (далі — НАК). Одним із завдань НАК є акредитація кваліфікаційних центрів, які відповідно до закону — це суб'єкти, уповноважені на оцінювання і визнання результатів навчання осіб (зокрема, здобутих шляхом неформальної чи інформальної освіти), присвоєння та/або підтвердження відповідних професійних кваліфікацій [4].

У грудні 2018 року Уряд утворив Національне агентство кваліфікацій та затвердив його статут. Відповідно до статуту на цей орган покладені повноваження щодо: супроводу запровадження Національної рамки кваліфікацій; здійснення міжнародного співробітництва у сфері кваліфікацій, зокрема з метою гармонізації Національної рамки кваліфікацій з відповідними міжнародними документами; забезпечення прогнозування потреб ринку праці у кваліфікаціях; створення і ведення Реєстру кваліфікацій; координації розроблення професійних стандартів, їх реєстрації та забезпечення відкритого доступу до них; розроблення критеріїв та процедур визнання професійних кваліфікацій, здобутих в іноземних державах [14].

На сьогодні НАК підготовлені та затверджені Урядом нормативно-правові акти для створення кваліфікаційних центрів (далі — КЦ), а саме прийнято: Постанову Кабінету Міністрів України "Деякі питання акредитації кваліфікаційних центрів" від 22.09.2021 року №986, Постанову Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку присвоєння та підтвердження професійних кваліфікацій кваліфікаційними центрами" від 15.09.2021 року N 956 [15, 16].

Агентством підготовлено "Рекомендації щодо проведеної акредитаційної експертизи, схвалені за основу рішенням Агентства від 26.10.2021 року та Порядок відбору експертів з акредитації кваліфікаційних центрів, схвалений рішенням від 27.09.2021.

Схема акредитації кваліфікаційних центрів передбачає подачу Заявником заяви з додатками через сайт НАК, який потім призначає експертну комісію, визначає план і терміни її роботи. Експертна комісія формується з числа експертів, які включені до Реєстру експертів, відбір яких здійснюється НАК на конкурсній основі. Експертна комісія проводить Акредитаційну експертизу — визначає відповідність Заявника встановленим критеріям; надає до НАК звіт, в якому формує висновки щодо відповідності/невідповідності.

НАК приймає рішення про акредитацію/відмову в акредитації/повторну акредитацію. У разі прийняття рішення про акредитацію НАК видає Заявнику сертифікат і включає КЦ до Реєстру кваліфікацій. Сертифікат видається окремо за кожною професійною кваліфікацією строком на п'ять років з дати прийняття Агентством рішення про акредитацію КЦ.

Акредитація проводиться за однією професійною кваліфікацією або за декількома професійними кваліфікаціями, що віднесені до однієї секції видів економічної діяльності. Обов'язковим для акредитації є наявність відповідного затвердженого Професійного стандарту за професійною кваліфікацією.

Відповідно у професійному стандарті затверджуються в установленому порядку, вимоги до компетентностей працівників, які вони повинні підтвердити у відповідному кваліфікаційному центрі та які слугують основою для формування професійних кваліфікацій.

У країнах з високорозвиненою економікою спостерігається постійне оновлення професійних характеристик, зберігається тенденція дедалі більш ретельної систематизації різних вимог до них, відповідно до потреб ринку праці. Поширення професійних стандартів (їх систем) стало надзвичайно актуальним, оскільки ринок праці затребував фахівців нової формації, здатних швидко й адекватно увійти в виробничий процес, забезпечуючи приріст нових, сучасних компетенцій. Та головною особливістю професійних стандартів є функція поєднання, адже вони покликані пов'язати кваліфікації з ринком праці.

Греція і Кіпр уже розвивають професійні стандарти і планують пов'язати з ними навчальні програми і кваліфікації. Одночасно, Данія, Німеччина та скандинавські країни розробили кваліфікації, що ґрунтуються на компетенціях, але при цьому вони не мають професійних стандартів. Нарешті, кваліфікації можуть бути засновані виключно на професійних стандартах, як у Шотландських національних професійних кваліфікаціях (Великобританія). Кваліфікації засновані тільки на стандартах оцінювання, які є ідентичними з професійними стандартами. Навчальні плани, програми та навчально-методичні матеріали для таких кваліфікацій розробляються в рамках децентралізованої системи безпосередньо провайдерами навчання [17].

Професійний стандарт є основою для розроблення та затвердження відповідного Освітнього стандарту, який в свою чергу є основою для розроблення освітньої програми. Освітня програма (освітньо-професійна, освітньо-наукова чи освітньо-творча) є основним документом, що визначає зміст навчання по конкретному напрямку (профілю, спеціальності) підготовки здобувача, що є системою освітніх компонентів на відповідно-

му рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти.

На думку вчених стандартизація професійної освіти має бути конструктом чотирьох взаємопов'язаних, послідовних етапів досягнення належних рівнів якості підготовки фахівців (розроблення та затвердження кваліфікаційних стандартів професійної освіти — професійного, освітнього, стандарту оцінювання; проектування змісту компетентнісно — орієнтованого змісту освіти — освітніх програм, навчальних планів, навчальних програм дисциплін та ін.; обґрунтування та впровадження педагогічних технологій, що забезпечують гарантоване досягнення результатів компетентнісного навчання; оцінювання компетентнісних досягнень засобами об'єктивних, валідних методик [1].

Але як ми зазначали вище, кваліфікація пов'язується не з процесом навчання, а з його результатом. У освітній програмі зазначаються результати навчання тобто знання, уміння, навички, які визначені у професійному стандарті, а потім в освітньому стандарті, і відповідно до цих результатів формується контент освітньої програми. Підтвердження результатів, як зазначали вище, здійснюється у відповідному кваліфікаційному центрі акредитованому Національним агентством кваліфікації на основі контрольно-оцінювальних матеріалів за професійною кваліфікацією, заявленою на акредитацію.

Особа, яка планує отримати кваліфікаційний сертифікат з підтвердження відповідної кваліфікації звертається до кваліфікаційного центру акредитованого Національним агентством кваліфікації з метою підтвердження професійної кваліфікації тобто підтвердження сукупності здобутих особою компетентностей (результатів навчання, що дозволяють виконувати певний вид роботи або здійснювати професійну діяльність).

Присвоєння/підтвердження професійних кваліфікацій здійснюється відповідно до Порядку присвоєння та підтвердження професійних кваліфікацій кваліфікаційними центрами затверджений постановою КМУ від 15 вересня 2021 р. № 956 та відповідного професійного стандарту затвердженого відповідно до Порядку розроблення та затвердження професійних стандартів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2017 р. № 373 (Офіційний вісник України, 2017 р., № 47, ст. 1457), та оприлюднених відповідно до Положення про Реєстр кваліфікацій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 червня 2021 р. № 620. (Офіційний вісник України, 2021 р., № 50, ст. 3082).

Процедура оцінювання проводиться комісією з оцінювання (далі — комісія), яка формується відповідно до вимог процедури присвоєння/підтвердження. До складу комісії входять оцінювачі, залучені кваліфікаційним центром на підставі трудового або цивільно-правового договору. Персональний склад комісії затверджується кваліфікаційним центром. Оцінювач — особа,

яка залучена кваліфікаційним центром для проведення процедур оцінювання результатів навчання здобувачів.

Як засвідчує аналіз чинної нормативно-правової бази у сфері освіти та професійної підготовки фахівців різних сфер господарства важливим аспектом є всебічний розвиток людини, як особистості. Адже людина являється найвищою цінністю суспільства. Пріоритетом є формування компетентнісного підходу для підготовки необхідних професіоналів на ринку житла. Важливим є формування загальних компетенцій, всебічний розвиток людини як особистості та, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Принцип компетентнісного підходу у професійній підготовці фахівців різних галузей народного господарства став одним із основних принципів в сучасних умовах реформування освіти. Для появи на ринку дійсно кваліфікованих спеціалістів необхідним є розробка професійних стандартів. Тим більше нормативно-правова база щодо розроблення професійних стандартів, на сьогодні, сформована. Це статті 32-40 Закону України "Про освіту" 2017 року, Національна рамка кваліфікацій, затверджена постановою КМУ від 25 червня 2020 р. № 519, Порядок розроблення та затвердження професійних стандартів, затверджений постановою КМУ від 3 березня 2020 р. № 206, Методика розроблення професійних стандартів, затверджена наказом Міністерства соціальної політики України 22 січня 2018 року за № 74.

Відповідно до зазначених вище нормативно-правових актів професійні стандарти можуть розроблятися роботодавцями, їх організаціями та об'єднаннями, органами державної влади, науковими установами, галузевими радами, громадськими об'єднаннями, іншими зацікавленими суб'єктами.

Сфера застосування ПС — це управління людським капіталом та професійним безперервним розвитком працівників для:

- визначення вимог до компетентностей, обов'язків та кваліфікацій працівників;
- визначення робочих завдань та обов'язків працівників;
- розроблення посадових (робочих) інструкцій (за потреби);
- розроблення систем оплати і нормування праці, підбору та укомплектування штату працівників;
- розроблення систем щодо мотивації та стимулювання персоналу, тарифікації, категоріювання професій;
- планування та створення умов для професійного розвитку працівників та підвищення якості їхньої праці;
- організації підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників;
- обґрунтування рішень, що ухвалюються за результатами атестації, сертифікації працівників;
- розроблення стандартів підприємства, організації, установи;
- встановлення єдиних вимог до змісту та якості професійної діяльності, узгодження назв професій (професійних назв робіт, посад), упорядкування видів трудової діяльності.

Освітні стандарти для:

- розроблення освітніх стандартів / програм і навчальних модулів, навчально-методичних матеріалів для всіх форм і видів освіти, підвищення кваліфікації педагогічних / науково-педагогічних працівників;

- розвитку матеріально-технічної бази закладів освіти та освітніх інноваційних технологій.

Дуже важливою сферою застосування професійних стандартів є оцінювання та присвоєння / підтвердження кваліфікацій для:

- розроблення системи оцінювання результатів навчання (методи оцінювання, допуск до оцінювання та порядок оцінювання);

- формування єдиних критеріїв оцінювання результатів навчання здобувачів професійних кваліфікацій, незалежно від шляхів їх отримання (формальна, неформальна чи інформальна освіта);

- проведення процедур встановлення відповідності обсягу компетентностей здобувача відповідному професійному стандарту, за результатами якої може бути визнано здобуті ним результати навчання і відповідно присвоєно / підтверджено професійну кваліфікацію;

- встановлення рівня компетентності (здатності) особи виконувати одну трудову функцію чи їх набір;

- зіставлення і міжнародного визнання професійних кваліфікацій.

У Національному Класифікаторі професій ДК 003:2010 за Кодом КП 3413 [18] та Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників [19] відсутні кваліфікаційні вимоги до професії — ріелтор.

За роки незалежності, так і не сформовано систему освітньо-професійної підготовки спеціалістів цього функціонального напрямку за єдиним державним стандартом. Такий стан речей призводить до того, що питаннями ріелторства займаються всі бажачі незалежно від освіти, практичних навичок, рівня професійної свідомості. При цьому втрачає держава, споживачі, у першу чергу, ріелтор [20].

З 1 березня 2019 року в Україні діє добровільний гармонізований методом підтвердження національний стандарт ДСТУ EN 15733:2019 (EN 15733:2009, IDT) "Послуги агентів з нерухомості". Вимоги до надання послуг агентів з нерухомості [21]. Оскільки він добровільний, то його застосування — предмет саморегулювання ринку. Саме ринок повинен сформулювати вимоги до своїх учасників та контролювати його дотримання.

У більшості зарубіжних країн, а у Європейському Союзі у всіх країнах, законодавчо закріплені вимоги до проходження страховими посередниками мінімально необхідної спеціальної підготовки. Ці вимоги різняться, а саме мінімальні терміни професійного навчання в різних країнах складають від двох тижнів до декількох місяців. Функції контролю за професійною підготовкою і підвищенням кваліфікації посередників покладаються як на органи страхового нагляду так і на громадські і саморегулювні організації страховиків та посередників.

Відповідно затверджуються програми учбових курсів, кваліфікаційні вимоги, порядок проведення іспитів тощо. Найсуворіше контролюється професійний рівень брокерів — фізичних осіб і керівників брокерських організацій. Найменші вимоги до агентів, що працюють за сумісництвом. Крім того, іноді від проходження спеціальної підготовки можуть бути звільнені особи,

що мають тривалий стаж роботи у сфері страхового посередництва [22].

Як свідчить зарубіжний досвід навчанням оцінювачів займаються навчальні центри створені саморегульованими організаціями (СРО), які зацікавлені в професійній підготовці фахівців. Підтвердження кваліфікації відбувається на компетентнісній основі відповідно національних рамок кваліфікацій та відповідних професійних стандартів [23].

В Україні, на жаль відсутній такий важливий елемент, як професійні вимоги до кваліфікації посередників, відсутні як професійні так і освітні стандарти їх навчання всупереч потребам ринку.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Ринок професійної підготовки та підтвердження кваліфікації посередниками на ринку житла в Україні на жаль, залишається не розвинутим. За роки незалежності, так і не сформовано систему освітньо-професійної підготовки ріелтора/брокера, зберігається монополія щодо здійснення оціночної діяльності в особі Фонду Держмайна, відсутній такий важливий елемент, як професійні вимоги до кваліфікації страхових посередників, відсутні як професійні так і освітні стандарти їх навчання всупереч потребам страхового ринку.

Реалізація компетентнісного підходу у підготовці та підвищенні професійного рівня українських посередників дозволить поліпшити якість обслуговування клієнтів. Збільшення на ринку високопрофесійних посередників дозволить розвиватися і системі їх регулювання. Таке регулювання може здійснюватися не лише через органи державного нагляду, але й через інститути саморегулювання (об'єднання страхових посередників). З огляду на викладене, необхідними першочерговими кроками щодо формування компетентнісно-орієнтованої підготовки посередників /комерційних учасників інфраструктури ринку житла є розробка відповідних професійних стандартів для ріелтора/брокера, суб'єкта оціночної діяльності, страхового агента та інших професійних учасників ринку житла ґрунтуючись на компетентнісному підході. Відповідно затвердження відповідного стандарту дозволить НАК здійснювати акредитацію відповідних кваліфікаційних центрів де буде можливим підтвердити бажаним свою кваліфікацію. Найкращим запобіжником виступає цивілізований ринок та відкриті загальнодоступні реєстри.

Література:

1. Лузан П. Г., Пашенко Т. М., Ваніна Н. М., Колісник Н. В. Стандартизація професійної освіти на основі компетентнісного підходу. ScienceRise: Pedagogical Education, 2018. 5, 32—35.
2. Ковтунець В., Поліщук Н. Кваліфікації, результати навчання та компетентності. Термінологічні проблеми. Міжнародний науковий журнал "Університети і лідерство" International Scientific Journal of Universities and Leadership. 2021. 2 (12). С 53—65.
3. Пуховська Л. П., Ворначев А. О., Мельник С. В., Кравець Ю. І. Професійні стандарти і кваліфікації у країнах з високорозвинутою економікою. Київ: Поліграфсервіс. 2014. 174 с.

4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

5. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики; під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. С. 15—24.

6. Болотов В. А., Сериков В. В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе. Педагогика. 2003. № 10. С.8—14.

7. About the ENIC-NARIC Networks. URL: <https://www.enic-naric.net>

8. Захарченко В. М., Міусов М. В., Парменова Д. Г. Рамки кваліфікацій у Європейському освітньому просторі. навч.-метод. посіб. Одеса: НУ "ОМА", 2017. 88 с.

9. Directive 2005/36/EC of the European Parliament and of the Council on the recognition of professional qualifications. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32005L0036>

10. ESCO / European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/esco>

11. Семигіна Т., Баланюк Ю. Формування політики щодо професійних кваліфікацій у контексті глобальної освітньої та трудової мобільності. Модернізація публічного управління в умовах глобальних змін світового простору. Львів-Торунь: Ліга-Прес, 2021. С. 109—136. URL: <https://bit.ly/3FBO542>

12. Про затвердження Плану заходів щодо впровадження Національної рамки кваліфікацій: Розпорядження КМУ від 14.12.2016 р. № 1077-р. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/29406/

13. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова КМУ від 23.11.2011 № 1341. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF/paran12#n123Закон>

14. Деякі питання Національного агентства кваліфікацій: Постанова КМУ від 05.12.2018 р. № 1029. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1029-2018-%D0%BF#Text>

15. Деякі питання акредитації кваліфікаційних центрів: Постанова КМУ від 22.09.2021 р. № 986. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/986-2021-%D0%BF#Text>

16. Про затвердження Порядку присвоєння та підтвердження професійних кваліфікацій кваліфікаційними центрами: Постанова КМУ від 15.09.2021 р. № 956. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/956-2021-%D0%BF#Text>

17. Пуховська Л. Розвиток кваліфікацій і професійних стандартів у країнах Європейського Союзу. Порівняльно-педагогічні студії. 2014. № 4. С. 61—69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppstud_2014_4_11

18. Державний класифікатор ДК 003:2010. URL: <http://kodeksy.com.ua/buh/kp.htm>

19. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Затверджено наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 29 грудня 2004 р. № 336. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1046.440.0>

20. Міненко М. Легітимізація ріелторства як галузі у сфері економічних послуг. Матеріали Національного форуму "Нерухомість України". Київ. 6-7 груд. 2012 р. 14 с.

21. Національний стандарт ДСТУ EN 15733:2019 (EN 15733:2009, IDT) Послуги агентів з нерухомості. Вимоги до надання послуг агентів з нерухомості. URL: <https://www.asnu.net/pages/558/>

22. Пікус Р., Терещенко О. Міжнародний досвід діяльності страхових посередників. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2009. № 107—108. С. 20—23.

23. Як (не) варто реформувати ринок оцінки в Україні URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3512604-ak-ne-var-to-reformuvati-rinok-ocinki-v-ukraini.html>

References:

1. Luzan, P.H. Paschenko, T.M. Vanina, N.M. and Kolisnyk, N.V. (2018), "Standardization of professional education based on the competency approach", ScienceRise: Pedagogical Education, vol. 5, pp. 32—35.

2. Kovtunets', V. and Polischuk, N. (2021), "Qualifications, learning outcomes and competences. Terminological problems", Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal "Universytety i liderstvo" International Scientific Journal of Universities and Leadership, vol. 2 (12), pp. 53—65.

3. Pukhovs'ka, L.P. Vornachev, A.O. Mel'nyk, S.V. and Kravets', Yu.I. (2014), Profesijni standarty i kvalifikatsii u krainakh z vysokorozvynutoiu ekonomikoiu [Professional standards and qualifications in countries with highly developed economies], Polihrafservis, Kyiv, Ukraine.

4. Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "On Education", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Accessed 10 Feb 2023).

5. Pometun, O.I. (2004), "Theory and practice of consistent implementation of the competence approach in the experience of foreign countries. Competency approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives", Biblioteka z osvithoi polityky [Library on educational policy], K.I.S., Kyiv, Ukraine, pp. 15—24.

6. Bolotov, V.A. and Serykov, V.V. (2003), "Competency model: from idea to educational program", Pedahohyka, vol. 10, pp. 8—14.

7. ENIC-NARIC Networks (2023), available at: <https://www.enic-naric.net> (Accessed 10 Feb 2023).

8. Zakharchenko, V.M. Miiusov, M.V. and Parmenova, D.H. (2017), Ramky kvalifikatsij u Yevropejs'komu osvith'omu prostori [Framework of qualifications in the European educational space], NU "OMA", Odesa, Ukraine.

9. European Parliament and of the Council (2005), "Directive 2005/36/EC of the European Parliament and of the Council on the recognition of professional qualifications", available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32005L0036> (Accessed 10 Feb 2023).

10. European Commission (2023), "ESCO", available at: <https://ec.europa.eu/esco> (Accessed 10 Feb 2023).

11. Semyhina, T. and Balaniuk, Yu. (2021), "Formation of policy on professional qualifications in the context of

global educational and labor mobility", Modernizatsiia publicnoho upravlinnia v umovakh hlobal'nykh zmin svitovoho prostoru [Modernization of public administration in conditions of global changes in the world space], Liha-Pres, L'viv, Ukraine, pp. 109–136, available at: <https://bit.ly/3FBO542> (Accessed 10 Feb 2023).

12. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), Resolution "On the approval of the Action Plan for the implementation of the National Qualifications Framework", available at: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/29406/ (Accessed 10 Feb 2023).

13. Cabinet of Ministers of Ukraine (2011), Resolution "On the approval of the National Framework of Qualifications", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF/paran12#n12Zakon> (Accessed 10 Feb 2023).

14. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018), Resolution "Some issues of the National Qualifications Agency", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1029-2018-%D0%BF#Text> (Accessed 10 Feb 2023).

15. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), Resolution "Some issues of accreditation of qualification centers", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/986-2021-%D0%BF#Text> (Accessed 10 Feb 2023).

16. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), Resolution "On approval of the Procedure for assignment and confirmation of professional qualifications by qualification centers", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/956-2021-%D0%BF#Text> (Accessed 10 Feb 2023).

17. Pukhovs'ka, L. (2014), "Development of qualifications and professional standards in the countries of the European Union", Porivnial'no-pedahohichni studii, vol. 4, pp. 61—69, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppstud_2014_4_11 (Accessed 10 Feb 2023).

18. Classifier of professions (2023), available at: <http://kodeksy.com.ua/buh/kp.htm> (Accessed 10 Feb 2023).

19. Ministry of Labor and Social Policy of Ukraine (2004), "Directory of qualification characteristics of employees' professions", available at: <http://zakon.nau-ua/doc/?uid=1046.440.0> (Accessed 10 Feb 2023).

20. Minenko, M. (2012), "Legitimization of real estate as an industry in the field of economic services", Materialy Natsional'noho forumu "Nerukhomist' Ukrainy" [Materials of the National Forum "Real Estate of Ukraine"], Kyiv, Ukraine, 6—7 dec.

21. Ukrainian research and training center for standardization problems (2019), "National standard DSTU EN 15733:2019 (EN 15733:2009, IDT) Services of real estate agents. Requirements for providing services of real estate agents", available at: <https://www.asnu.net/pages/558/> (Accessed 10 Feb 2023).

22. Pikus, R. and Tereschenko, O. (2009), "International experience of insurance intermediaries", Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka, vol. 107—108, pp. 20—23.

23. Amfiteatrov, O. (2022), "How (not) to reform the evaluation market in Ukraine", available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3512604-ak-ne-var-to-reformuvati-rinok-ocinki-v-ukraini.html> (Accessed 10 Feb 2023).

Стаття надійшла до редакції 23.02.2023 р.